

Øster Torndal – fra ydmygt husmandssted i Hammer Bakker til skøn skovejendom *Af Poul Dahl, Horsens-Hammer Hjemstavnsforening, Lokalhistorisk Arkiv.*

Horsens-Hammer Lokalhistoriske Arkiv fik for nogen tid siden doneret et luftfoto af et husmandssted i Torndal i Hammer Bakker. Fotografiet var fra 1957. Med hjælp fra donoren Ole Pedersen, hvis forældre ejede stedet fra 1950 til 1959, fik vi afklaret, at det drejer sig om matrikel 19b, Hammer Sogn, Grindsted By. Det er en ejendom, som i dag bærer navnet Øster Torndal og som fremstår temmelig forskellig fra 1957. Vi satte os for at se, hvad kilder og samtaler kan fortælle om ejendommen og dens beboere.

Torndal 1957. Luftfoto doneret af Ole Pedersen. Fotograf Sylvest Jensen.

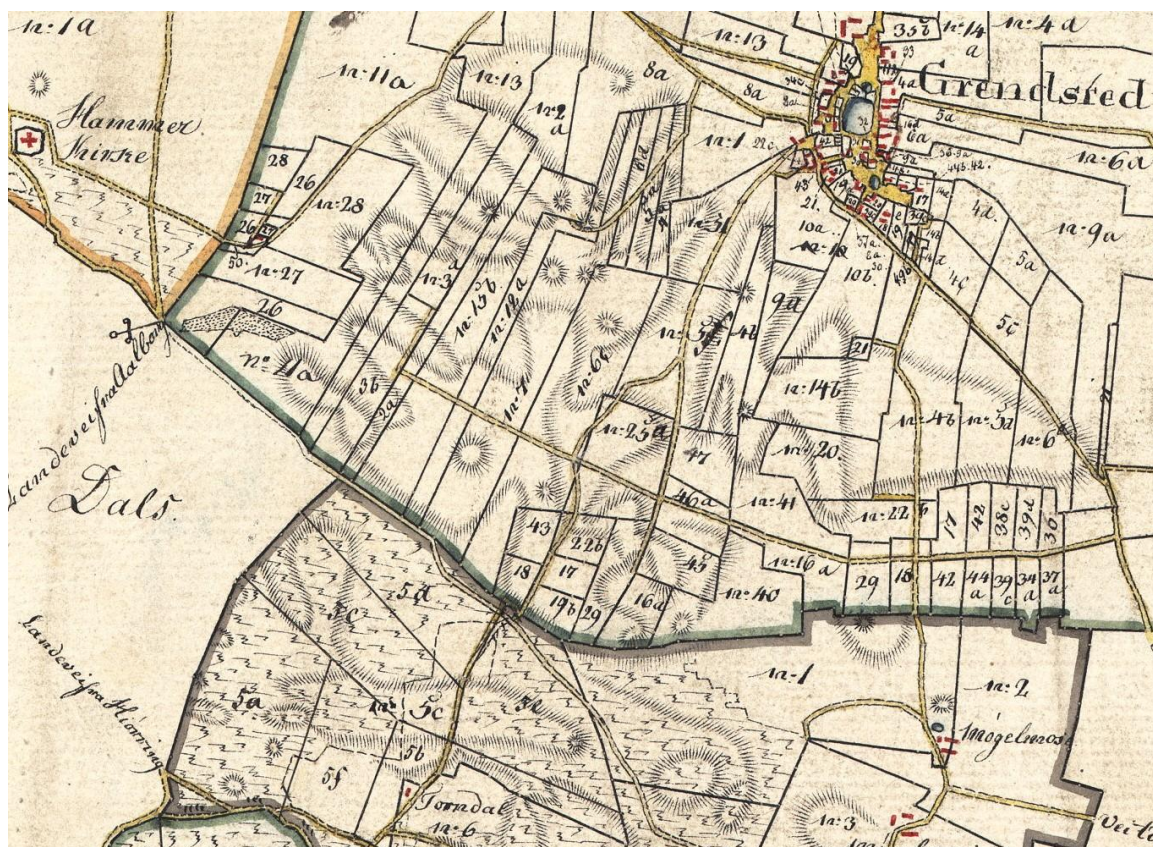
Øster Torndal en udstykning fra en landbrugsejendom i Grindsted

Matriklen 19b er i sin oprindelse en udstykning fra matrikel 19 i Grindsted, nuværende Uggerhalnevej 15. Her ligger i dag et nybygget parcelhus. Tidligere var matrikel 19 en landbrugsejendom, som ved udskiftningen af Grindsted by 1799 var en fæstegård under Wraa Gods. I 1806 solgte ejeren af Wraa Gods, grevinde Mariane Dorothea Trappaud Holck, ejendommen til sin fæstebonde Peder Christensen. Peder døde i 1855, hans enke Kirstine Gundersdatter ægtede samme år Lars Jensen Kjær, som i 1864 videresolgte ejendommen til Christen Sørensen. Matrikel nummer 19 havde ud over parcellen inde i byen, flere parceller nord og syd for byen.

Christen Sørensen solgte ud af sine parceller. I 1865 solgte han to parceller, 19c og 19d. Tilbage havde han 19a, 19b og 19e. I 1868 solgte Christen ejendommen i byen, 19a. I 1872 solgte han 19b, en parcel på 32.620 kvadratalen, svarende til 2,33 tdl., et ydmygt sted på Torndal Hede¹!

I 1879 overtog Gunde Pedersen den sidste parcel matrikel 19e, i dag Uggerhalnevej 29.

¹ I folketællinger fra 1800-årene kan man se, at området både bliver benævnt Grindsted Hede og Torndal Hede.

På dette sognekort ses vejen "Gennem Bakkerne", hvor den møder "Hammer Kirkevej" og matrikel 19b, i dag "Øster Torndal".

Sognekort. Hammer Sogn, Kjær Herred, Aalborg Amt. Ca. 1816.

Kilde: Historiske kort på nettet. Geodatastyrelsen. Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering.

Andreas Nielsen overtog i 1872 matrikel 19b på Torndal Hede. Han solgte allerede i 1875 til Niels Christian Larsen, der var husmand og skrædder. Det var Niels Christian, der byggede stuehuset, som, om end betragteligt om- og tilbygget, endnu udgør grundstammen i stuehuset. Niels Christian døde allerede i 1878 og stedet blev frem til 1903 drevet videre af hans enke Ane Margrethe Christensdatter, hvorefter ejendommen overgik til hendes datter, Karoline Dorthea Nielsen.

Karoline, Anton og Gartner-Karl

Karoline var gift med tømrer Anton Nielsen og de blev i 1890 forældre til Karl Marinus Nielsen. Han gik i skole i Grindsted og kom derefter i gartnerlære. Karl blev senere kendt som Gartner-Karl. Han kom, efter skolegang i Grindsted Skole², i lære som gartner på Sdr. Elkær og allerede i læretiden begyndte han med lidt gartneri hjemme hos sin mor, der var enke; Anton døde i 1902. Ved folketællingen i 1911 var Karl tilbage hos sin mor i Torndal; han havde siden sit 18de år været selvstændig gartner i Torndal. Familiens underhold bestod ud over gartneriet af lidt landbrug. De havde lejet parcel nr. 18e på den anden side af "Gennem Bakkerne" af sagfører Olesen i Vodskov. Gartneriet voksede og der blev mulighed for at opføre et drivhus, hermed blev sæsonen forlænget og et mere varieret udbud af produkter kunne afsættes bl.a. på torvet i Aalborg.

² Det var hos lærer Steffen Jensen. Jensens søn, Hans Tavsén Møllerup fik ligeledes en læreruddannelse og fungerede i mange år som enelærer i Kraghede Gaards Skole i Ørum sogn. Da han gik på pension, købte han Villa Verna i Uggerhalne. Læs mere herom i bogen af Poul Dahl og Dan Ole Faaborg: "Før og Nu. Huse, forretninger og gårde i Grindsted, Kinnerup og Uggerhalne i foto og tekst." BoD 2021.

*Karl Nielsens tuschtegning af Torndalshuset, som ligger syd for Øster Torndal.
Tuschtegningen findes i Horsens-Hammer Lokalhistoriske Arkiv.*

I dag kender de fleste nok bedre Gartner-Karl som tegner og kunstmaler. I Horsens-Hammer Lokalhistoriske Arkiv findes en stor samling af Gartner-Karls tusch-tegninger og en del af hans malerier. Mange af Karls malerier hænger da også i dagligstuer i hjemmene rundt omkring i vores område.

I 1924 solgte de ejendommen på Torndal Hede og flyttede til Langholt, hvor de begyndte gartneri. I 1935 kom de tilbage til Hammer Bakker nu ved Vandstedvej. Her i bygninger fra 1877, dengang kaldet "Katrinesminde", og på markerne drev de et mindre landbrug og byggede efterhånden et nyt gartneri op. Det var nu ikke kun Gartner-Karl, der havde evner for at tegne. Hans storebror Niels Christian Nielsen kunne også. Se hans maleri af deres hjem i Torndal nedenfor.

Torndalsmark 1890. Tegnet af Snedker-Niels. Niels Christian Nielsen i 1890, han var da 17 år.³

³ Bragt i Horsens-Hammer Årbog 2011. Niels Chr. Nielsen var født 9. april 1883 i ejendommen på Grindsted Hede, eller som stedet nu blev kaldt: Torndals Mark. Niels Chr. Nielsen eller i daglig tale Snedker-Niels var snedkermester og drev i mange år snedker- og tømmerforretning i Langholt.

Familien Pedersen på Torndal

Øster Torndal fik i de følgende år en del forskellige ejere. I 1950 overtog Ole Pedersens forældre, Kaj og NN Pedersen ejendommen og drev den frem til 1959. Ole fortæller, at ejendommen da var på 22 tdr. land. Redskaberne blev trukket af en "Nordbagge". Den blev senere skiftet ud med en traktor, en "Fordson Klodsmajor med remskive", som endte sine dage i "støberens" grusgrav oppe i Bakkerne vest for Grindsted by⁴. Her trak den i mange år grus til sigteanlægget. "Min far arbejdede ved siden af landbruget på militærdepotet ved Hammer Kirke," fortæller Ole.

Fint besøg

Der var i øvrigt fint besøg i Bakkerne i 1951, beretter Ole Pedersen. Da kom skuespillerne Poul Reichardt, Ib Schønberg og Johannes Meyer kørende i en Buick på vej til Grindsted, men de stoppede på vejen foran vores hus, for der sad min storebror midt i hjulsporet. Det var første gang han så en bil, han var da 2 år. Min mor vidste ikke hvem de fine folk var, hun havde aldrig været i biografen. Købmand Frederiksen fortalte hende senere, hvem de var, for de havde alle tre været inde i hans forretning for at købe cigarer og whisky. De var i området i forbindelse med, at der blev optaget scener i "Den Røde Gård" i Vodskov til filmen "Husmandstøsen".

Holger Andreasen ejer af "Den Røde Gård" og Poul Reichardt i forbindelse med, at der blev optaget scener i Vodskov til "Husmandstøsen".

Fotografiet findes i Horsens-Hammer Lokalhistoriske Arkiv. Fotograf ukendt.

"Mine forældre solgte Torndal i 1959 og vi flyttede til Grindsted, Espelunden 6. Her fik min mor jobbet med at passe Andelsfrysehuset, der lå på den modsatte side af vejen. Jeg kom senere i Grindsted Skole til frk. Cecilie Nielsen og kom i klasse med bl.a. Arne Sandager Jensen fra Mellegaard i Grindsted, Ole Morell Mathiesen fra Uggerhalne og Klaus Ørum. Klaus' forældre havde i 1962 overtaget Øster Torndal. Klaus' far var arkitekt og han påbegyndte en omfattende ombygning af ejendommen. På Klaus' værelse i den gamle stald var der gulvvarme – i 1964!"

⁴ Du kan læse om støberen i Horsens-Hammer Årbog 2017.

Nye ejere på Øster Torndal

Den forandring og fornyelse, som ombygningen af det oprindelige husmandssted ved "Gennem Bakkerne" førte med sig, blev på fornemste vis fortsat af de nuværende ejere, Poul Erik Pedersen og hans hustru Britt Nielsen. Ejendommen Øster Torndal fremstår i dag efter ny- og tilbygninger som et unikt, herligt, sammenhængende kompleks, hvor et nænsomt renoveret, stråtækt stuehus, oprindeligt fra 1877, mod nord bliver flankeret af en nybygget staldbygning med adskillige store rum til bl.a. hestebokse, sadde- og seletøjsrum, vognrum til Britt og Poul Eriks seks forskellige hestevogne, garage til traktor og andre maskiner og endelig kuskestuen med køkken, sove- og toiletfaciliteter.

En fantastisk bygning opført i egetømmer med spåntag af akacietræ, hvor solfangerne er nedsænkede og dermed mindre markante i den store tagflade. En arkitektonisk perle, som leder beskuerens tanker hen mod gammelnordisk byggeskik.

Hertil kommer andre bygninger, som passer stilfuldt ind og samlet leverer en harmonisk helhed. Det understøttes af græsklædte marker til hestene. Her står opstammede solitære fyrretræer, som er en fryd for øjet! Alt passer utroligt smukt ind i det omkringliggende bakke- og skovlandskab. En skovejendom som forbi passerende kan nyde i fulde drag.

Øster Torndal foråret 2021 set mod vest. Foto Poul Erik Pedersen.

Kørsel med hestekøretøjer

Poul Erik og Britt har i mange år kørt konkurrencekørsel med hest og vogn, 2-spand heste, hvor konkurrencen består af disciplinerne dressur-, maraton- og forhindringskørsel.

De har været Danmarksmestre to gange og deltaget i verdensmesterskaber, utallige nationale og internationale stævner. Blandt andet på Royal Windsor Castle, hvor også Prins Philip deltog.

Efter 130 stævner er konkurrencen lagt på hylden og de svenske varmblodsheste er efterhånden blevet afløst af et par dejlige oldenborgere, så vogne og heste bliver stadig rørt med hyggelige ture i skoven.

Fotografier fra forskellige nationale og internationale konkurrencekørsler. Foto venligst udlånt af Britt og Poul Erik.

*Poul Erik på bukken, Britt sidder bagved på passagersædet, begge iført korrekt køredress
Foto venligst udlånt af Britt og Poul Erik.*

Kilder og litteratur

- Kirkebøger fra Hammer Kirke, Dronninglund Kirke og Vester Hassing Kirke.
- Folketællinger 1870, 1880, 1890, 1901, 1906, 1911, 1916, 1921, 1925, 1930 og 1940.
- Realregistre. Hvetbo Herredsfoged. Forskellige årgange.
- Domstolsstyrelsen. Indskannede Tingbøger 1927-2000. Nordjylland, Aalborg, Attrup, Hammer.
- Historiske kort på nettet. Geodatastyrelsen. Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering.
- Horsens-Hammer Årbog. Forskellige årgange.
- Mailkorrespondance med Ole Pedersen.
- Samtaler med Britt Nielsen og Poul Erik Pedersen, Øster Torndal.
- Årsskrift 2019-2020. Lodsejersammenslutningen Hammer Bakker.
- Sundsholmeren nr. 127. Lokalthistorisk Tidsskrift for Hvorup, Lindholm, Nørresundby og Nørre Uttrup. 2015.
- Poul Dahl og Dan Ole Faaborg: Før og Nu. Forretninger, huse og gårde i Grindsted, Kinnerup og Uggerhalne – i foto og tekst.” BoD 2021.